

Psalm 91, waarvan we zojuist een deel in de bewerking van Huub Oosterhuis hoorden, is een prachtige en geliefde psalm. Het is een lied van ultiem godsvertrouwen. In de gedragen taal van de NBG begint die zo: *‘Wie in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, vernacht in de schaduw des Almachtigen.’* Met verderop de regels *‘Met zijn vlerken beschermt Hij u, en onder zijn vleugelen vindt gij een toevlucht; zijn trouw is schild en pantser.’* Poëtisch, prachtig. Maar juist dat ultieme vertrouwen maakt het ook een moeilijke psalm. Het lijkt wel of de psalmdichter zichzelf wat overschreeuwt: *‘Vallen er duizend aan je zijde, honderdduizend aan je rechterhand: jou nadert het niet.’* Dat vertrouwen lijkt wel erg extreem. Vandaar misschien dat de vrije bewerking die we hoorden in het eerste stuk niet de stellige uitspraak gebruikt, maar een aarzelende vraag: *‘Ooit gewoond onder jouw hoede – ik in jouw schaduw overnachtend?’* Want is dat echt onze ervaring?

Vertrouwen op een God wiens wegen ondoorgrondelijk zijn en die vaak zo oorverdovend zwijgt, dat valt nog niet zo mee. We zouden het graag willen, dat vertrouwen, maar het hebben, als de toekomst op wereldschaal zo duister is? Deze zomer deed er in elk geval alles aan om ons vertrouwen te ondermijnen. De klimaatcrisis diende zich met ongekende kracht aan, maar lijkt maar bitter weinig effect te hebben op het beleid. Onze machtigste bondgenoot geeft vrij spel aan zijn leider om zich te gedragen als een grillige kleuter. De roef van Palestijns grondgebied wordt steeds schaamtelozer en de Palestijnen zelf zijn totaal rechteloos en vogelvrij geworden. De burgerbevolking van Oekraïne is nu openlijk het doelwit van Russische bommen. Extreemrechts, zelfs onverhulde neonazi’s, hebben in veel landen om ons heen de wind in de zeilen – en trouwens ook in eigen land, met normalisatie als gevolg. Al neemt steeds verder het menselijk denken en menselijk handelen over. Kortom, er is weinig reden tot vertrouwen in de toekomst.

En dat geldt natuurlijk niet minder als we geconfronteerd worden met een crisis in ons persoonlijke bestaan, van welke aard ook. Iedereen heeft wel voorbeelden uit de nabije omgeving, of, erger, uit eigen ervaring: hoe een slopende ziekte, een scheiding, een verslaving van jezelf of een naaste, de fundamenteën onder je bestaan wegvaaft en je met lege handen achterlaat, woedend misschien, maar toch vooral weerloos, alsof je verder moet leven zonder opperhuid. Zie dan maar eens je vertrouwen in de toekomst te houden. *‘Ooit gewoond onder jouw hoede?’*

‘Is vertrouwen een woord of kan ik het krijgen’, dichtte Marjoleine de Vos eens. Het is de eerste regel van het gedicht *‘Paasgedachten op de fiets’*. Beetje vreemd misschien om in september Paasgedachten te berde te brengen. Maar ach, we steken toch ook elke zondag de Paaskaars aan, dus waarom ook niet? In dat gedicht komen, net als in de titel, grootse concepten als dood en opstanding samen met onze herkenbare alledaagse werkelijkheid zoals een fiets, ziekenbezoek, een mislukt grapje. Ik lees het u.

Paasgedachten op de fiets

Is vertrouwen een woord of kan ik het krijgen
voor ooit op reis naar de rand van de wereld
voor nu in de regen op weg met de fiets
naar wie geneest van dag tot dag, dapper
de ongemeubileerde toekomst in, die telt
zijn zegeningen: kus, krant, seringengeur.
Een meerkoet voedt haar eetbare kuikens
bloesem waait door de straat, is dat
de weg waarlangs mijn voet, of stoot die zich daar.
En zijn we doodgegaan staan we weer op

Pasen nietwaar, we jubelzingen in de wind
en dragen zijn magere lichaam over het plein:
kom, zie hem, de mens, zo is hij en blijft hij
en wie staat hem bij als wij het niet doen.
Ach dwaal ik af, blijf ik toch geschreven
in uw hand, of is dat niet waar in de nacht
als ik tast naar het kind dat ontsnapt
uit gedroomde omhelzing in de ochtend
als de merel angstig schreeuwt naar de poes.

Nu ben ik hier, blozend aan het bleke bed
verhaspel opbeurend een grapje. Geen antwoord
toch verliefd op de wereld die beverig glimlacht
misschien is dit alles waar ik om vraag –
en weet ik dat niet.

Uit: Marjoleine de Vos, Zeehond graag (Van Oorschot, 2000)

Is vertrouwen een woord of kan ik het krijgen? De twijfel blijft bestaan naast het vertrouwen. De twijfel wordt gevoed door de ziekte van een vriend, aan de beterende hand lijkt het, maar zeker is het niet. De meerkoet voedt haar kuikens – in de poëzie van Marjoleine de Vos komen allerhande vogels voor die meestal staan voor leven en levenslust – maar deze kuikens zijn eetbaar: de dood in de vorm van reiger of snoek staat klaar om ze te verslinden. Het vertrouwen wordt gevoed door de lente als setting van het gedicht, door de daarbij horende gedachte aan Pasen, door bepaalde bijbelteksten waarvan de echo doorklinkt, ook uit deze psalm 91, over engelen die je zullen dragen zodat je voet zich niet zal stoten, en uit Jesaja, over onze naam die gegrift staat in Gods handpalm (Jes. 49: 16). Of is het eigenlijk alleen maar het verlängen naar dat vertrouwen en is het allemaal niet waar in de nacht als je worstelt met je onvervulde kinderwens, zoals hier, of met de dreiging van de klimaatcrisis of met wat er politiek en militair gaande is op het wereldtoneel? De zingende merel van het vertrouwen legt misschien wel het loodje tegen de poes die hem belaagt.

Aan het ziekbed doen we onhandig, en krijgen een beverig glimlachje van de zieke, van de wereld. Is dat genoeg? Is dat genoeg om ons vertrouwen te stutten? Biedt een klimaatmars met een geschatte 40.000 deelnemers twee weken geleden tegenwicht tegen het doembeeld van smeltende gletsjers en verdroogde oogsten? Op een bord dat meegedragen werd las ik: 'Deze zomer was de koudste van de rest van je leven.' Het lijkt wel dat onhandige grapje van Marjoleine de Vos.

De gift aan het goede doel, het stilteprotest zondagmiddag op het Spui tegen wat er gebeurt in Gaza en de Westbank, helpt het niet vooral onszelf, met het gevoel dat we tenminste niet helemaal niets doen? Kunnen we nog geloven in dat visioen van een wereld in recht en vrede, kunnen we ons er nog aan vastklampen als die wereld steeds verder uit zicht verdwijnt? Dat perspectief is zo onbereikbaar ver. Zoals de vuurtoren in een liedje van Mariëtte Willemsen:

De wind waait te hard
uit de moeilijkste hoek.
Onbereikbaar ligt het land
dat ik toch bezeilen moet.
En zelfs jij, dierbaar schip,
zou aan wal willen blijven
maar we gaan, we gaan vandaag
tegen de twijfel.

Komen we ooit bij de vuurtoren,
wit-rode, rood-witte vuurtoren.
Ik heb zo vaak gedroomd
dat ik er was.
Wanneer zijn we bij de vuurtoren
vuur-water, water-vuurtoren.
Ik heb zo vaak gedroomd
te vaak gedroomd.

De zee is te koud
en de golven te hoog.
Onbevattelijk het vuur
van het lichtende oog.
En zelfs jij, varend paard,
je bries en je huivert.
Maar we gaan, we gaan vandaag
tegen de twijfel.

Geen zon, ster of maan,
de wereld is te zwart.
We zullen moeten varen
op het innerlijk kompas.
En zelfs jij, zeilend ros,
stribbelt tegen en je steigert.
Maar we gaan, we gaan vandaag
tegen de twijfel.

De wind waait te hard, de zee is te koud, de wereld te zwart. En dus? Dan maar laten zitten dat visioen, de moed opgeven, zwichten voor de verleiding van cynisme en onverschilligheid? Steeds breekt een stukje uit de Hebreeënbrief in in mijn donkere gedachten: midden in een opsomming van belangrijke figuren uit de Hebreeuwse bijbel en hun daden – Noach, Abraham, Mozes – staat daar: *‘Zij allen zijn in geloof gestorven; wat hun beloofd was zagen ze geen werkelijkheid worden, ze hebben slechts een glimp ervan begroet...’* (Hebr. 11: 13, NBV)

‘In geloof gestorven’. Dat rijmt op de refreinregel in de omringende tekst ‘Door zijn geloof bouwde Noach..., door zijn geloof ging Abraham..., door zijn geloof verliet Mozes...’ Het gebruikte woord in het Grieks, *pistis*, wordt in andere teksten doorgaans vertaald met ‘vertrouwen’ (in het woordenboek is ‘geloof’ pas de vijfde en laatste betekenis die gegeven wordt, onder verwijzing naar het nieuwe testament). In het bijbelse taalgebruik vallen geloof en vertrouwen dus ongeveer samen. Waar je geloof aan hecht, is datgene waar je je vertrouwen op stelt. Maar dat betekent niet per se dat je het ook werkelijkheid ziet worden. Dat leidt misschien tot somberheid, maar niet per se tot hopeloosheid.

Misschien heb je zelf ooit wel die ervaring gehad van een onverwachte steun in de rug toen je er helemaal doorheen zat, krabbelde je overeind uit een diep dal, herkreeg je levensmoed, zonder te weten hoe, of waar die veerkracht vandaan kwam. Was het de glinstering van het licht op het water, een spelend kind, even die hand op je schouder, de glimlach van een onbekende of de begripvolle blik van iemand die je lief is? *‘Misschien is dit alles waar ik om vraag – en weet ik dat niet’*, concludeerde Marjoleine de Vos.

Vrede in de hele wereld kunnen wij niet maken, de klimaatcrisis niet ten goede keren, niet als individu en niet als gemeenschap. Maar we kunnen wel in de keuzes die we maken ons laten leiden door die gehoopte werkelijkheid, hoe onbereikbaar ook. En die hand, die glimlach of zachte blik kunnen we schenken – en ontvangen – om samen het visioen levend te houden als ons innerlijk kompas. ‘We gaan, gaan vandaag, tegen de twijfel.’